

Thyras Trøje – strik Gorms runesten

Af Mette Nørregaard Christensen, *Jellingvanter*

En runesten er blevet til en strikkeopskrift og det har været sjovt, hele vejen igennem. Det tog 4,5 måneder fra ideen tog fart til opskriften nu ligger klar til salg i museumsbutikken. Opskriften er en samlet formidlingspakke, der foruden opskrift og diagrammer indeholder historisk formidling om fire runesten i det midtjyske, om vikingetidens farver og runealfabetet. På et dobbelt indstik deler teststrikkerne deres erfaringer og der er eksempler på forskellige farvekombinationer og garntyper. I et link til en video er der tips til strikketeknikkerne. Med opskriften følger en label til at sy i trøjen. Der står oversættelsen af runerne, så man aldrig bliver i tvivl når nogen spørger. At strikke Thyras Trøje er håndværk og historieformidling i en samlet pakke.

”Opskriften kommer snart”

Den originale trøje er designet og strikket af runolog Lisbeth Imer. Trøjen er inspireret af Gorms runesten, den lille runesten foran Kirken i Jelling. Museet Kongernes Jelling har lånt trøjen til udstilling i butikken for et par år siden.

I oktober 2023 holdt Lisbeth Imer foredrag om sin nyeste runeforskning på Kongernes Jelling og der stod trøjen på en gine med en besked ”Opskriften kommer snart”. Der har nemlig været en del gæster på museet der har spurgt til trøjen og en mulig opskrift.

Museumsværterne Mette Nygård Sørensen og Karen Vognsen Jensen havde forhørt sig hos Lisbeth Imer og havde spurgt mig, om jeg ville give mig i kast med at skrive en opskrift. Startskuddet til for alvor at komme i gang var den aften.

Sweaterarkæologi

Et større arkæologisk arbejde gik i gang. Jeg fik lov at låne originalen med hjem og så skulle der tælles, vejes og måles på alle leder og kanter. Vi var to personer i gang i 4 timer før et groft udkast var på plads. Strikkefastheden blev målt og mønsteret talt og alt blev plottet ind i et Excel ark. En tur til den lokale garnbutik bekræftede at garnet var Léttlopi fra Istex. Og så skulle der strikkes.

En håndværker sætter sit aftryk i materialet, om det er uld eller sten. Håndværkeren har en egen rytme og måde at forholde sig til materialets egenskaber. Man kommer tæt på runeristerens valg i designprocessen.



Fotos: Mette Nygård Sørensen

Danmarkshistoriens sejeste rygmærke

Gorms sten er firkantet og på forsiden fylder runeteksten hele stenen ud. På forsiden står i nutidssprog:

"GORM KONGE

GJORDE KUMLER DISSE

EFTER THYRA KONE"

-og på bagsiden:

"SIN DANMARKS BOD"

I designprocessen med motivet er der gjort en del valg. Hvad skal fremhæves og hvad skal ikke med? Hvilke skævheder i stenen vil forstyrre motivet og hvordan fanger man det vigtigste, så det står frem?

Øverst på ryggen fortsætter de lodrette bånd op i en snirkel på begge sider af skuldrene og former "Danmarks sejeste rygmærke". Det havde jeg aldrig lagt mærke til før og måtte have fat på en billedsøgning og over at tjekke originalen. Som jeg ser det, så er der et svagt spor af snirklen på højre side, men stenen er forvitret i modsat side. Måske er der taget en designmæssig frihedsgrad for at få et smukt og symmetrisk udtryk?

Ved optællingen af motivet blev det tydeligt, at de tre tekstbånd på Gorms sten ikke er lige brede, og det undrede mig. Den bredeste tekst er den der lyder "GORM KONGE". Jeg fandt ud af, at det ofte er sådan runeristeren fremhæver sig selv på stenene. Måske har navnet Gorm været malet i en fremtrædende farve for at understrege magten?

Håndværk og historieformidling

At håndværk kan være inspireret af fortiden, er ikke noget nyt. Til alle tider har vi lånt af historien og brugt fortidsminderne og symbolerne i den aktuelle historiefortælling. Motiverne fra den store Jellingsten har fx fået en fremtrædende plads i vores pas, som symbol for landet Danmark. Vikingetidssymboler bliver brugt som garant for kvalitet og holdbarhed, det kan man overbevise sig om med et par billedsøgninger på nettet: der er både arbejdstøj, leverpostej og busselskaber.

Igennem håndværk kan vi genopleve historie og kulturarv. Reenactment er en måde at opleve historien på egen krop i et fællesskab med andre. Man dygtiggør sig inden for nålbinding, smedning, plantefarvning og træarbejde osv. og undersøger, hvordan løsningerne fungerer i praksis. Det kan give gode oplevelser og vigtig viden til forskningen. Ved eksperimentel arkæologi kan man afprøve tolkningerne af de arkæologiske fund. Sejlads i en kopi af et vikingskib kan fx give mulighed for at eksperimentere med sejlteknologi og navigation og hvordan det under sejladsen kan lade sig gøre at kommunikere fra den ene ende af skibet til den anden. I den praksis kan der opstå ny viden og helt nye spørgsmål.

Den æstetiske dimension af de kendte fund har altid været en inspiration til broderi og træarbejde, måske i vores tid kun overhalet af tatoveringer. Vi leger med symbolikken og æstetikken og udforsker historien igennem de tidskrævende håndværksmæssige arbejdsprocesser. Uanset materialer, så kommer man til at tænke på, hvordan føltes det at leve i den tid. Hvordan var det at bære det smykke? Hvor blev genstanden fundet og hvem mon der tabte den? Hvordan har man klaret at lave så fine ting uden briller og elektrisk lys?

I de langsommelige arbejdsprocesser får man oplevelser med fortidens æstetiske udtryk og kan blive mere nysgerrig på fortiden.

Museumspædagogik

Når vi i pædagoguddannelsen arbejder med museumsbesøg og målgruppen de 3-9-årige, så iagttager vi formidlingen i et "før-under-efter"-perspektiv. Før museumsbesøget skal sanserne åbnes og nysgerrigheden stimuleres, så børnene er helt klar til det der skal ske. "Under" er oplevelsen af museet og "efter" er den efterbearbejdning der sker, når man udforsker oplevelsen. I det pædagogiske arbejde kan man skabe gode rammer for alle tre faser i museumsoplevelsen. Museumsbesøget skal ikke kun tale til hjernen men også involvere kroppen og anerkende omgivelsernes betydning for læringsprocessen.

De 14 teststrikkere af Thyras Trøje har i den grad brugt tid på projektet, arbejdet "før-under-efter" og været i en proces der involverer kroppen. Der er det håndværksmæssige aspekt, valg af garn, teknikker og feedback på opskriften. Og så er der historieformidlingspotentialer i et projekt som dette.

Tæt på verdensarven

Jeg har spurgt teststrikkerne hvad de har oplevet om historie og kulturarvsformidling imens de har arbejdet med projektet. Der var mange oplevelser med runerne og fordybelsen i motivet og der er opstået spørgsmål og forundring undervejs. Her er nogle eksempler:

"Jeg har tænkt meget på runer og Jelling. Med trøjen er der straks en interesse og en anledning til at snakke om Kongernes Jelling"

"Jeg har fået inspiration til selv at skrive noget med runer. Man kunne skifte teksten ud"

"Det er en ny måde at formidle historie på. Jeg har snakket med mange og fortalt om designet"

"Det er første gang jeg ægte har lagt mærke til runerne og formuleringerne og hvordan de ser ud"

"Jeg har fået mange spørgsmål fra folk - "Hvad står der på din trøje?"

"Hvor mange mennesker kunne læse dengang?"

"Da jeg strikkede, fandt jeg udsendelserne fra DR frem, hvor Lisbeth Imer fortæller om runestenene"

Teststrikkerne

Respekt for håndværk, det tager tid.

Alle der har teststrikket Thyras Trøje har brugt oceaner af tid på at komme tæt på verdensarven. I fire måneder har de tænkt på Gorms sten og Thyras trøje hver gang de satte sig i sofaen med strikketøjet. De har undret sig over runerne og interesseret sig for den nyeste forskning. De har svaret på spørgsmål om projektet fra familie og venner. Oversat teksten og tænkt på nye egne designs. Det er håndværk og historieformidling.



Museumsbutikken på Kongernes Jelling

Foto: Mette Nørregaard Christensen

Opskriften er til salg i Nationalmuseets fysiske butikker på Kongernes Jelling, Trelleborg og Nationalmuseet i København. Den kan også købes på webshoppen på www.museumsbutikken.dk

Thyras Trøje.

Design: Lisbeth Imer, runolog og strikker

Opskrift: Mette Nørregaard Christensen, *Jellingvanter*

Tak til Mette Nygård Sørensen og Karen Vognsen Jensen fra Kongernes Jelling for idé, teststrikningsarrangementer og festivitas ved lanceringen af opskriften og til alle 14 teststrikkere der kastede sig ud i udfordringen.



Så bliver man aldrig i tvivl! Runeteksten er oversat til nutidsdansk på medfølgende label.

Foto: Mette Nørregaard Christensen



Farve og garnvariationer. Aktuell udstilling på Kongernes Jelling

Foto: Mette Nørregaard Christensen